

מיתאבד'ים, מיתאבד'ים

אור: שאטרסטוק

נדמה היה שתוכנית העל של ארגון אל-קאעידה מתקדמת היטב: משטר אסד קורס, האסלאם הקיצוני בסוריה מתחזק, ועוד מעט תקום שם מדינת הלכה, בסיס לאימפריה המוסלמית העתידית. אלא שדווקא בשלב הקריטי הזה נזכרו ארגוני הג'יהאד השונים שהם יכולים גם להשמיד זה את זה

אלי אסד

שלוש שנים נמשכת מלחמת האזרחים בסוריה, שהספיקה כבר לגבות את חייהם של 150 אלף בני אדם. יותר מ-2 מיליון אזרחים הפכו לפליטים, והמצב במדינה רק מידרדר ודולך. מי שהייתה עד לפני שלוש שנים מדינה יציבה וחזקה עם צבא גדול ומדיניות חסות ששמה לבנון, הפכה לאוסף של יחידות קטנות ואינספור מיליציות. חלק ניכר מזהותו וברו בסוריה כבר אינו קשור למחאה האזרחית ולהפגנות העממיות נגד אסד שמנה התחיל הכול. למדינה חדרו ארגונים המסונפים לאל-קאעידה, שמטרתם המוצהרת היא לייסד מדינת הלכה אסלאמית שתשמש בסיס לאימפריה עתידית. למדינה האיראנית, בשאר אל-אסד הוא זה שסייע בעבר במרץ רב לאל-קאעידה להתעצם. סוריה תחת שלטונו שימשה בסיס עיקרי שבו נקלטו, הודרכו ואומנו מאות מתנדבים מאירופה ומאמצות הברית, לפני שהמשיכו משם לעיראק כדי להילחם באמריקנים ובבני בריתם. רבים מאותם מתנדבים יצאו לפעולות התאבדות ושימשו פצצות חיות שהוטלו לריכוזים של שיעים ודרגו אלפים.

לאל-קאעידה, מצדה, לא הייתה באתה תקופה כל בעיה לשתף פעולה עם משטר אסד, אף שהיה זה לתפיסתה משטר כופר שחובה להילחם בו ולהחליפו במשטר הלכתי הנאמן לשריעה בלבד. הארגון העדיף לרווח את העימות הזה לזמן המתאים – דבר שאסד בטיפשותו לא הבין. במכתב לאברמוסעב איזוואקורי, מנהיג אל-קאעידה בעיראק, כתב איימן איזוואקורי, סגנו של אסמה בך-לארן, כי המערכה להשלטת האסלאם במזרח התיכון היא רמית ציפור; לבה הוא פלשתין, כנפיה הן מצרים וסוריה. הרגע הנכון הגיע לבסוף ביולי 2011, לאחר שהמשטר ברמשק החל להתערער. איזוואקורי

התבטא או לראשונה בפומבי נגד אסד, ובקלטת שפרסם קרא להילחם בו משום ש"שיתף פעולה עם האמריקנים, שימש שומר ארמוניה של ישראל ומכר את ארמות הגולן". איזוואקורי הוסיף שהמאבק להפלתו של אסד הוא חלק ממערכה רחבה יותר נגד ארצות הברית וישראל.

דוברים אחרים של אל-קאעידה קראו להפלת "הרצח בן הרצח שטבח במוסלמים" – רמז לטבח שביצע אסד האב בעיר המאת בשנת ה'80 – וקראו להקמת מדינה אשר "תגן על שאר המדינות האסלאמיות, תשודד את הגולן, ותמיר בג'יהאד עד אשר יתנוסס רגל הניצחון מעל ירושלים הכבושה". בכך ניתן האות לנהירה של ג'יהאדיסטים למערכה בסוריה; גם אם ישראל והיהודים הם מבחינת אל-קאעידה מטרה מרכזית לטוח הארוך, הטבח בעלאווים תומכי אסד הוא כעת משימה רחופה יותר, בדרך להקמת חליפות עולמית.

מגוף לאידיאולוגיה מופשטת
העולם כבר ראה בעבר ארכינבלים בעלי שיגעון גדולות כמו היטלר וסטלין, שאיימו על שלום האנושות כאשר לרשותם עומדת עוצמתה של מדינה שלמה. כיום כבר ניתן להצביע על גורמים מאיימים שאינם מייצגים טריטוריה או לאום ספציפי, אך עושרם אינו נופל מזה של מדינות, והם מחזיקים בטכנולוגיות צבאיות מתחכמות. לעתים הנאמנות שלהם נתונה לעצמם בלבד; כאלה הם ארגוני סוד בסמים או המאפיה הרוסית. לעתים הם בעלי אידיאולוגיה חזית המנחה אותם לשאוף לשלטון כלל-עולמי, דוגמת אל-קאעידה של אוסמה בך-לארן.

בך-לארן יצר את קבוצת הסודי היבילאומית הראשונה של המאה ה'21. שדה הפעולה שלה הוא

אזתא פנדט

צילומים: אי.פי

עשרות אלפים מתנדבים, רובם לא מתקבלים. שיירה של אלקאעידה בעיראק

הפרכת צבא תורכיה לצבא אסלאמי, שיעניק דהף עצום למהפכה הממשמשת ובאה. מכל התוכניות מרחיקות הלכת האלו, הדבר היחיד שאולי התממש הוא העמקת אחיזתו של האסלאם בתורכיה, והעימות שהתפתח בין ממשל ארדואן לבין ישראל.

השלב הרביעי הוא שלב "השגת העוצמה והכוח לשינוי", המכוון כלפי שליטי מדינות ערב. מטרתו המוצהרת של אלקאעידה הייתה להפיל במהלך השנים 2010-2013 את מנהיגי מצרים, ירדן וסעודיה. כמו כן קובעת התוכנית כי יותקפו ספקיות נפט, וכלכלת ארצות הברית תהיה מטרה לטרור ממוחשב. הפגיעה בכלכלה האמריקנית אמורה להביא למשיכת כספים מארצות הברית ולשימוש בהן כחלופה לדולר, וכן לצמצום התמיכה הכספית של וושינגטון בישראל.

בשלב החמישי, שיימשך עד 2016, תיוסד הח'ליפות האסלאמית שתקבע סדר עולמי חדש. בשלב זה תיחלש השפעת ארצות הברית וגם ישראל תאבד מכוחה, כך שההתנגדות האסלאמית תוכל לפעול ללא חשש. אז יגיע השלב השישי, שלב "העימות הכולל" בין כוחות הח'ליפות והאמונה הנכונה האסלאמית לבין כוחות הכפירה. הצבא המוסלמי יוביל את הקרב בין "המאמינים" ל"לא מאמינים", המערכה המכרעת שאליה שאף בן לאדן.

ולסיום, שלב הניצחון הסופי: המערכה נגד כוחות הכפירה תימשך שנים מועטות בלבד, לנוכח עוצמתה האדירה של אימפריית האסלאם ויכולתה לגייס משאבים אנושיים וחומריים. אז גם תובן לאשורה משמעות המונח "טרור" בתפיסה האסלאמית: הטלת אימה על האויבים עד אשר יירתעו מלתקוף את המוסלמים. העולם המערבי לא יוכל לעמוד בפני 1.5 מיליארד המוסלמים, ועד שנת 2020 ייכנע. בשלב זה גם ישראל לא תוכל להחזיק מעמד מול הכוח האסלאמי, תתרחש נפילה מוחלטת של כל המשטרים הערביים המושחתים ושל השיעים באיראן וגרורותיהם, ואימפריית האסלאם הסוני "תשכין צדק, שוויון וחירות ברחבי העולם".

רוצחים עם ניסיון

גם אם השלבים האחרונים בתוכנית נראים כרגע דמיוניים, ניתן לומר כי מבחינת המתכננים, רבים מהיעדים הושגו. המלחמה בסוריה מקרבת מאוד את הרגע שבו תקום מדינת אלקאעידה מתפקדת, בסיוע לח'ליפות בעלת שאיפות גלובליות. אנשי הארגון מנהלים שם לחימה עזה ורבת חזיתות: נגד כוחות הממשלה של אסד, נגד האיראנים ואנשי חיובאללה התומכים במשטר ומונעים את הפלתו, ונגד ארגוני מורדים חילוניים. הקמת טריטוריה ריבונית של אלקאעידה בשטח סוריה היא כבר על גבול המציאות.

אנשי אלקאעידה בסוריה זוכים לתדמית של לוחמים מיומנים ואכזריים יותר מהארגונים האחרים הפועלים שם. את הניסיון הצבאי הם רכשו עוד בעיראק, שם היו אחראים להתקפות עזות וקטלניות במיוחד. אף שמעשי טבח הפכו מקובלים אצל כל הצדדים הלוחמים בסוריה, אנשי אלקאעידה, כך התברר, מתעלים על כולם בוועות שהם מחוללים. בכפרים עלאוויים הנופלים לידיהם הם הורגים את כולם. זקנים, נשים וילדים. גם על הדרוויים איימו בטבח המוני, אם לא יתאסלמו.

במדינות המערב החלו לחשוש שהנשק המסופק למורדים החילוניים ייפול בסופו של דבר לידי הארגון הקיצוני, ובחרו להפסיק לתמוך בהם. הדבר הפך אותם לחשים עוד יותר. אלקאעידה עצמה כמעט לא יצאה

פועלים לרדיקליזציה של המוסלמים באשר הם. פעילי "הדור השני" של אלקאעידה קיבלו מבן לאדן את רוח הג'יהאד, גם אם לא קיבלו ממנו באופן רציף הוראות מדויקות כיצד ליישם אותה.

הצמחת הוועות הרבות במקום גוף מרכזי אחד התגלתה כיעילה. כיבוש אפגניסטן בידי האמריקנים ושיתוף הפעולה של פקיסטן עם המערב לא הצליחו לשחק את בן לאדן ואת ארגונו. גם ב-2012, כשהמנהיג חוסל, אלקאעידה המשיך להתקיים ועמו תוכניתו הגלובלית: להחזיר את עטרת האסלאם ליושנה, ולהפוך את הדת הזו לכוח השליט היחיד בעולם.

הזהב יחליף את הדולר

התוכנית האסטרטגית של אלקאעידה, כפי שפורסמה באחד מאתרי האינטרנט של הארגון, מיוחסת בעיקרה לסייף אל-עארל, טרוריסט בכיר ממוצא מצרי שפעל רבות בעיראק. התוכנית מורכבת משבעה שלבים, ולפי "צוות התכנון האסטרטגי של אלקאעידה" היא תגיע לסיימה בשנת 2020, עם הנחלת התבוסה לכוחות הכפירה והשכנת "השלום האמיתי והביטחון". בראייתם של בכירי אלקאעידה, גם המלחמה העולמית שארצות הברית מובילה נגד הארגון היא שלב הכרחי לקראת השגת שליטה אסלאמית בעולם כולו.

בספר 'אזרקאווי' - הדור השני של אלקאעידה, שפרסם ב-2005 העיתונאי הירדני פואד חוסיין, הוצגו שבעת שלבי התוכנית. הראשון הוא "שלב ההתעוררות", שהתרחש בשנים 2000-2003. ראשיתו בהכנות למתקפת 11 בספטמבר, המשכו ברדבון המוסלמים לפעולות נוספות נגד המערב, וסיומו בפלישה האמריקנית לעיראק. הפלישה הזו משרתת את כוחות האסלאם מכיוון שארצות הברית נאלצה לצאת מבסיסה המסורתית, הרחיבה את פריסת כוחותיה, ובכך הפכה פגיעה יותר. ההישג החשוב של אלקאעידה בתקופה זו הוא הפיכת המסר האסלאמי לנחלת הכלל והקמת תשתיות של הארגון בכל העולם. מבחינתו, שלב זה הסתיים בהצלחה והמטרות הושגו.

השלב השני, "שלב פקחת העיניים", אמור היה להימשך עד 2006, ובמסגרתו ביקשו אנשי אלקאעידה להפוך את הארגון לתנועת המונים ולגייס צעירים מוסלמים שייצאו לפעולות ברחבי העולם. מטרותיו העיקריות של השלב הזה: שימור מצב הלחימה עם האויב, פתיחת עימות ישיר עם "מדינת היהודים בפלשתיין", מניעת השימוש במשאבי הנפט מן המערב והמשטרים הערביים, "ג'יהאד אלקטרוני" להפצת המסר האסלאמי, הפיכת עיראק לבסיס להכשרת לוחמי ג'יהאד, וגיוס כספי 'זכאת' (צדקה) למימון הפעילות.

בריעבד אפשר לומר שמטרות השלב הזה הושגו בצורה חלקית בלבד: ארגונו של בן לאדן אכן זכה להצלחה רבה בעיראק עד 2006, אך לבסוף הובס שם בידי האמריקנים ובעלי בריתם. לא כך רואים זאת באלקאעידה: באתרי הג'יהאד העולמי מתנוססת מאז 15 באוקטובר 2006 הודעה על הקמתה של הח'ליפות האסלאמית. האתרים הללו מונים את הימים לקיומה של הח'ליפות, האמורה להתפשט לאין סוף.

בשלב השלישי, שיועד לשנים 2007-2010 זכה לשם "זריחה ועמידה", אמור הארגון להגביר את פעילות הטרור במדינות הקרובות לעיראק, ובראשן סוריה, תורכיה וישראל. המטרה היא הקמת איחוד של "מדינות א-שאם" (סוריה, לבנון וירדן), ככוח אחד וכבסיס לעימות ישיר עם "מדינת היהודים" ועם היהודים בכל מקומות הימצאם. יעד נוסף וחשוב לא פחות בשלב הזה הוא

כלל-עולמי, היכולות החדשות והמגוונות שלה לא היו מצויות עד כה בידי ארגוני טרור. אנשי הארגון מאומנים היטב הן מהבחינה הפיזית הן מהבחינה הפסיכולוגית, וכפי שכבר הוכח שוב ושוב, רבים מהם מוכנים ללכת אל מותם הורדי בעת ביצוע המשימה. אלקאעידה רומה מאוד לארגונים הפלשתיניים במתן הדגש על המתאבד וההתאבדות כאמצעי לחמה עיקרי באויב המערבי הנהנה מעדיפות טכנולוגית - לפחות עד שכוחות הג'יהאד ישיגו כלי נשק גרעיניים או בקטריולוגיים.

בעולם כולו, טרוריסטים מוסלמים רואים בהצטרפות לאלקאעידה כתבירה מלאים את הכבוד הגדול ביותר. אלפי מתנדבים נוהרים כדי להצטרף לשורות הארגון, אך רובם אינם מתקבלים. ההערכות המערביות באשר להיקף הגיוס שונות מאוד זו מזו, ומדברות על בין 10 אלפים ל-100 אלף איש שהתאמנו במחנות אלקאעידה באפגניסטן בין השנים 1989 ו-2001. מאלה גייס הארגון לשורותיו רק 3,000. עתודות כוח האדם העומדות לרשותו גדולות מהדרוש לו בהווה או בעתיד הקרוב.

בשלבים הראשונים הייתה מקובלת באלקאעידה גישה של ריכוזיות מוחלטת: כשם שיש רק אל אחד ונביא אחד וח'ליף אחד, כך יש גם מנהיג מרכזי אחד, הלא הוא אוסמה בן לאדן שהכול מחויבים לציית לו. רק בשלב מאוחר יותר צמחה בארגון השקפתו של האסטרטג אבר מוסעב איסורי, שטען שהארגון לא צריך להיות ממורכז, אלא לפעול מתאים שונים ברחבי העולם שיהיו עצמאיים לחלוטין אף שיחזיקו באידיאולוגיה משותפת.

איסורי, אגב, היה ככל הנראה מעורב בתכנון הפיגועים הגדולים של אלקאעידה במדינות המערב - מתקפת 11 בספטמבר בארצות הברית, פיגוע הרכבות במדריד ב-2004 שגבו 191 קורבנות, ופיגועי האוטובוסים בלונדון ב-2005, שם ארבעה מחבלים ילידי בריטניה פוצצו עצמם והביאו למותם של 52 בני אדם ולפציעתם של 700. הארכיטרוריסט היה כלוא בסוריה עד 2012, אז החליט אסד משום מה לשחררו. כיום איסורי משמש אסטרטג מרכזי של אלקאעידה ונטל חלק חשוב במלחמת הג'יהאדיסטים בסוריה.

התפיסה המבוזרת של איסורי התקבלה לבסוף כתוצאה מסילוק מפקדות אלקאעידה מאפגניסטן ומחסימה של תנועות כספים אל הארגון, מה ששיבש את יכולות הפיקוד וההנהגה. אמנם בן לאדן ואזוואהירי המשיכו להעביר הנחיות גלויות, בעיקר בקלטות שפורסמו ברשת הטלוויזיה אל-ג'זירה; ובכל זאת, ארגון אלקאעידה הפך מגוף אחד לאידיאולוגיה מופשטת ולשם-אב ר מגוון של קבוצות בעלות מטרה והנהגה השלטת האסלאם בעולם כולו.

כדי להבטיח שארגונו ישרוד במתקפות של המערב, יצר בן לאדן מערכת עולמית שיכולה לפעול ללא פיקוד מרכזי: גם אם משמידים תא אחד, האחרים יכולים להמשיך להתקיים ואף להשלים את החסר. על פי דו"חות הסייאי, סוכני אלקאעידה התפרדו ותפסו עמדות בחמישית מהארגונים המוסלמיים ברחבי העולם, והם

הפתרון של מנהיג 'דאעש' לעימות עם הארגון המתחרה היה מפתיע: הוא הכריז על איחוד של שני הארגונים. בג'יהאד אל-ינוצרה נדהמו לשמוע על המהלך, וסירבו לקבל את האיחוד החד-צדדי. מנהיג אל-קאעידה איימן שיגר מכתב שבו חילק את סוריה בין הארגונים השונים

חיסול המנהיג לא חיסל את הארגון. בן לאדן

נשק ההתאבדות הופנה כנגד ממצאיו. צעדת חיזבאללה בבירות, 2011

אזתא פנדאט

צילום: אי.אף.פי

הפליטים עוברים הכשרה צבאית וחוזרים לזירת הקרבות. העיר חלב בסוריה

<

לפי תוכנית שבעת השלבים של אל-קאעידה, עד 2016 תיחלש השפעת ארצות הברית וגם ישראל תאבד מכוחה, כך שההתנגדות האסלאמית תוכל לפעול ללא חשש. אז יגיע שלב העימות הכולל המיוחל בין כוחות הח'ליפות והאמונה הנכונה לבין כוחות הכפירה

נפסדת. היא קיבלה תמיכה בלתי פוסקת מסעודיה ומקטר, כולל גיבוי תעמולתי של רשת הטלוויזיה אל-ג'זירה. יריבה הקשה ביותר היה ארגון חיזבאללה הלבנוני, שלחמיו התגלו כמיומנים ומצוידים לא פחות, אולי דווקא משום שגם להם יש אידיאולוגיה אסלאמית קיצונית. מצד שני, חיזבאללה מתקשה להתמודד עם המתאבדים של אל-קאעידה – שיטה שהארגון השיעי עצמו המציא, וכעת נעשה בה שימוש יעיל נגדו.

מעריכים שאנשי אל-קאעידה מהווים לפחות 10 אחוזים מכלל כוחות המורדים בסוריה כיום. מספר פעילי הג'יהאד הורים השוהים במדינה נאמד ב־6,000 עד 7,000, מתוכם כ־20 אחוז הגיעו מארצות הברית ומאירופה. אם אלה האחרונים יחזרו למערב, עם כל הניסיון שצברו כרוצחי המונים, הם יהפכו איום על האזרחים השלווים במדינות המוצא שלהם.

לרשות הארגונים הקיצוניים עומדים גם פעילים ממדינות צפון אפריקה, שרבים מהם לקחו חלק במלחמות באפגניסטן, בסומליה, בת'מן, בעיראק ובמאלי, והם מביאים לזירה יכולות לחימה גבוהות. מאגר אנושי נוסף הוא זרם הפליטים הנרחב מסוריה. כ־1.2 מיליון פליטים כאלה שוהים בלבנון, ועוד כמה מאות אלפים בירדן, לצד פליטים עיראקים רבים. גורמים קיצוניים עמלים ללא הרף על גיוסם ושיגורם חזרה לתחומי סוריה או ליעדים אחרים.

בדרכי בית אומיה

אלא שבסוריה כמו בסוריה, המלחמה הפנימית היא הכרה. גם נציגי אל-קאעידה מפוצלים בין ארגונים שונים, העוינים זה את זה ומחזיקים בתפיסות שונות באשר לדמותה של הח'ליפות האסלאמית העתידית.

פעילי אל-קאעידה הראשונים שנענו לקריאותיו של איזוואהירי להפיל את אסד, התארגנו תחת השם 'ג'בהת אל-נוצרה', חזית הניצחון. עד לאמצע 2013 כבר נטל הארגון אחריות על 57 מתוך 70 פיגועי התאבדות שהתרחשו במדינה. אנשיו גם הצליחו לשים את ידיהם על נשק כימי של המשטר, ובחודש מארס 2013 ביצעו פיגוע כימי נגד חיילי צבא סוריה בעיר ח'אן אל-עסל שליד חלב. כעבור חודש השתלט הארגון על העיר הוו, וביצע בה טבח חסר רחמים. לפחות 123 אזרחים ו־150 חיילים סורים נרצחו במהלך ההשתלטות, מתוכם 51 שהוצאו להורג בפומבי. על פי אחת ההערכות, מטרת הטבח הייתה להסוות את עקבות השימוש בנשק כימי.

יעדה המוצהר של ג'בהת אל-נוצרה, הזוכה לעזרה ותמיכה מכמה מדינות ערביות ומתורמים פרטיים, הוא להקים מדינה הנשלטת על ידי חוקי השריעה. לדברי מנהיגי הארגון, אלכחול, טבק ובידור לא מוסרי ייאסרו בהדרגה, תחילה כ"ייעוץ" ואחר כך בחקיקה מחייבת. סוריה – כלומר "סוריה הגדולה", הכוללת גם את לבנון, ירדן ופלשתינה – תהיה לשיטתם בסיס לאימפריה שתאחד תחתיה את כל העולם האסלאמי. המודל המוצהר של הקבוצה הוו, שרוב אנשיה סורים, הוא שלטון בית אומיה שמשל בסוריה בשנים 661–736.

שמו האמיתי של מנהיג ג'בהת אל-נוצרה אינו ידוע, והוא מוכר בכינוי אברמחמד אל-ג'ולאני. ייתכן שהדבר מצביע על קשר של משפחתו לאזור רמת הגולן, ועם זאת הדעות חלוקות בנוגע למקום מוצאו, וייתכן כי נולד בעיראק למשפחה סורית. על פי אחת הגרסאות, אל-ג'ולאני היה מורה תמים לשפה הערבית הקלאסית, עד שיצא לעיראק להילחם נגד הכיבוש האמריקני. שם ספג את הדיקליוס, הכיר את הארכיטקטוריסט אבר מוסעב איזוקאווי, והיה לאחד מחסידיו הסורים הראשונים. אחרי שעלה במהירות כסולם הדרגות באל-קאעידה, שב לסוריה כדי להילחם נגד הנשיא אסד. אנשיו לחזמים נגד ארגוני המורדים החילוניים, והוא אף דרש מהם לחטוף עוברים של האו"ם.

"שומע רק לדברי האל". אבו־בקר אל-בגדאדי

מועדף על ההוגים ברשת. אל-ג'ולאני

צילום: אי.אף.פי

וממשיכה לאפריקה הצפונית. המודל השלטוני של אל-בגדאדי הוא שושלת בית עבאס, ששלטה המפורסם ביותר היה הארון אל-ראשיד המוכר גם כגיבור 'אלף לילה ולילה'. השושלת הזו, שמקום מושבה היה בבגדאד, שלטה על העולם המוסלמי לאורך שהשמירה את שושלת בית אומיה. כמי שרואה עצמו ממשיך של בית עבאס, אל-בגדאדי מסתייג עמוקות מהמודל השלטוני של ג'בהת אל-נוצרה, הרואה את מרכז הכובד המוסלמי דווקא בדמשק. הפתרון של אל-בגדאדי לעימות עם הארגון המתחרה היה מפתיע: הוא הכריז על איחוד שני הארגונים, בלי לטרוח להודיע לג'בהת אל-נוצרה על כך מראש. שם נדמו לשמוע על המהלך, וסירבו לקבל את האיחוד החד-צדדי. במקום זאת בחר אל-ג'ולאני להישבע אמונים ישירות למנהיג אל-קאעידה, אימן א-זוואהירי, שגם הוא התנגד להצעת הסיפוח. איזוואהירי אף שיגר מכתב שבו חילק את סוריה בין הארגונים השונים הכפופים לאל-קאעידה.

אל-בגדאדי מצדו רחה את הפסיקה: "איזוואהירי מבטא את דברי האדם, אני שומע רק לדברי האל", הסביר, ולמעשה סירב להכיר בסמכות ארגון אל-קאעידה העולמי על תנועתו. בהתאם לציווי האל שקיבל, הוא הקפיד מכאן ואילך להילחם לא רק במורדים חילונים ובחיליו של אסד, אלא גם באנשי ג'בהת אל-נוצרה. באזורים שבשליטת דאעש, הג'יהאדיסטים מהארגון המתחרה מוצאים להורג בעינויים, בכריתת ראשים ובצליבה.

בימים אלה מתנהלים ויכוחים עזים ברשתות הג'יהאד העולמי בין תומכי אל-בגדאדי, הנחשבים לקיצונים יותר בעמדותיהם, ובין תומכי אל-ג'ולאני "המתונים". כל צד מנסה לשכנע את הגולשים שעמדתו היא הנכונה והצודקת יותר. אמנם נראה כי ההוגים הג'יהאדיסטים ברשת נוטים לעמדת ג'בהת אל-נוצרה, אך אל-בגדאדי מסרב לקבל כל הצעת פשרה. הוא נחוש בדעתו לשלוט בכל ח'ליפות שתוקם בסוריה או בעיראק, ועמדתו זו יוצרת פירוד בתנועה הג'יהאדיסטית.

"הסכסוכים בין הארגונים הקיצוניים הפועלים בסוריה נובעים לכאורה מסיבות אידיאולוגיות, אך למעשה זו מלחמה על שליטה", אומר פרופ' אייל זיסר מהחוג להיסטוריה באוניברסיטת תל-אביב. "יש ביניהם ארגונים מקומיים שרוב לחזמים הם סורים, ויש ארגונים שמורכבים בעיקר ממתנדבים ממדינות אחרות. אני מעריך שכולם יחד שולטים בכעשרה אחוזים משטח המדינה, בזמן שבשאר אסד שולט בכ־15 אחוז, האופוזיציה שולטת בצורה מלאה בכ־15 אחוז, וכל השאר הם שטחים שהשליטה בהם לא ברורה".

על פי האסטרטגיה של אל-קאעידה, כל אותם תאים עצמאיים הפועלים על פי אידיאולוגיה משותפת היו אמורים בשלב הזה להצטרף לח'ליפות ולסייע לה במאבקה. הפירוד הפנימי שנוצר שם פותח פתח לשרותי המודיעין של המערב לבלום את עליית האסלאם הקיצוני לפני שיהיה מאוחר. הגשמת חלום האימפריה הגדולה – בנוסח בית אומיה או בית עבאס – תתעכב לשנים ארוכות, כאשר פעילי האסלאם ימשיכו להשקיע את מרצם במה שהם מצטיינים בו יותר מכול: מלחמה נגד פעילי אסלאם אחרים. ■

על פי הדיווחים, אל-ג'ולאני נוהג לכסות את פניו גם בישיבות עם מנהיגים ומפקדים אחרים משורות הג'יהאדיסטים. טקטיקת הבידוד שלו מבוססת על מודל התנהגותי המקובל בעיקר אצל בכירים בסניף העיראקי של ארגון אל-קאעידה הגלובלי. הפרטים האישיים על אודותיו הם סודות כמוסים, הידועים רק למעגל מצומצם מאוד בארגון.

בנובמבר 2013 טענו כלי תקשורת המזוהים עם אסד כי מנהיג ג'בהת אל-נוצרה נהרג בתקיפה של חיל האוויר הסורי. שמועה אחרת טענה כי יחידה סורית השוהה בלבנון תפסה אותו כשהוא לבוש בגדי אישה. הדיווחים הללו הופרכו כאשר בדצמבר 2013 העניק אל-ג'ולאני ראיון נדיר לרשת הטלוויזיה אל-ג'זירה. כשגבו למצלמה טען כי מלחמת האזרחים בסוריה עומדת להגיע לקצה, וכי לחמיו ייצאו מהעימות וידם על העליונה. "אנחנו שולטים על יותר מ־70 אחוז מכלל שטחי סוריה, ואת השאר נשיג בקרוב מאוד", אמר.

במסורת בית עבאס

אין ספק שג'בהת אל-נוצרה הולך ומתעצם בסוריה, אבל היריב המסוכן ביותר שלו הוא ארגון בעל אידיאולוגיה דומה, שצבר תאוצה בחודשים האחרונים: 'המדינה האסלאמית בעיראק ובא-שאם', המוכר גם בראשי התיבות של שמו בערבית, 'דאעש'. בראשו עומד אברבקר אל-בגדאדי. הלה נחשב היום לטרוויסט המסוכן בעולם, ולפי כמה דיווחים היה בעבר מפקדו של אל-ג'ולאני. אל-בגדאדי, שככל הנראה היה בעבר אקרמי שחיבר ספר על משפט ותיאולוגיה מוסלמית, ירש את איזוקאווי כמפקד כוחות אל-קאעידה בעיראק. הוא מציג עצמו כצאצא של הנביא מוחמד, על כל ההשלכות שיש לייחוס כזה, כולל הזכות והצורך להתמנות לח'ליף. לאל-קאעידה הצטרף ב־2003, לאחר הפלישה האמריקנית לעיראק, וכיום הוא עצמו השליט של שטחים גדולים בעיראק ובסוריה.

על פי ההערכות, ב־2013 רצח 'דאעש' קרוב ל־8,000 איש בעיראק בלבד. אנשיו יזמו פריצות נועזות לבתי הסוהר השמורים ביותר, ושחררו מאות מאנשי אל-קאעידה. כשנשלחו להחזים המנוסים של הארגון לסוריה הם שינו את מאזן הכוחות שם, ואל-בגדאדי הפך אחד האנשים השנואים והמאוימים ביותר במדינה, שני רק לשאר אסד עצמו. הוא אף נחשב כעת לאיש אל-קאעידה החזק בעולם; אמנם בשלב זה עומדים לרשותו רק כ־6,000 לחזים, אבל אחרים ממשיכים לנהור אליו מחו"ל ללא הרף ומחזקים את צבאו כחיילים וכמתאבדים. לג'בהת אל-נוצרה בעלת האופי הסורי-המקומי מצטרפים הרבה פחות זרים, ולפי ההערכות מספר לחזמים עומד על כ־4,000. אחת הסיבות לפופולריות של דאעש בקרב 'שחקני החיוק' היא אופיו האסלאמי-אוניברסלי.

הכאוס בסוריה אפשר לאל-בגדאדי להגשים את החלום האסלאמי, ולו באופן חלקי. בשטחים שבשליטתו הוא הקים מדינת הלכה, עם מערכת חינוך ומשטרה הפועלות על פי החוקים הדרקוניים של השריעה. עינויים, השפלות, כליאה בתת-תנאים, הוצאות להורג פומביות ואכזריות, כריתת ראשים וירי בנשים ובלידים – כל אלה מתקיימים כדבר שבשגרה. המטרה הסופית של הארגון הוצגה במפה באחת הערים שעליהן השתלט: ארץ ללא גבולות המשתרעת מקצה איראן וערב הסעודית